

УДК 336.7

Нікітін А. В.

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту банківської діяльності
ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана", Київ, Україна,
avnikitin@ukr.net

ДО ПИТАННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ КРИПТОВАЛЮТ У НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

Andrij Nikitin

Ph. D. (Economics), Associate Professor, SHEE "Kyiv National Economic University named after Vadim Hetman",
Kyiv, Ukraine, avnikitin@ukr.net

TO THE QUESTION OF CRYPTOCURRENCY IMPLEMENTATION IN THE NATIONAL ECONOMIC SPACE

JEL classification: F42, F33.

Нікітін А. В.

кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры менеджмента банковской деятельности
ГВУЗ "Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана", Киев, Украина

К ВОПРОСУ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ КРИПТОВАЛЮТ В НАЦИОНАЛЬНОЕ ПРОСТРАНСТВО

Дискусія з приводу так званих криптовалют останнім часом перейшла з теоретичної в суто практичну площину. Не лише практики, а й науковці та законодавці задаються питаннями: що таке криптовалюта, чи варто користуватися нею, які механізми користування криптовалютою є легальними? Спробуємо розглянути ці питання послідовно.

Основні суперечки стосуються самого поняття криптовалюти. Висловлюються полярні погляди: дехто вважає її фантиками для гри, інші – нематеріальним активом, нефінансовим активом чи новою формою грошей. Згідно з класичними визначеннями, гроші є особливим товаром, що виконує специфічні функції, й передусім міри вартості та засобу обігу. Найвідомішим є висловлювання К. Маркса: "Товар, котрий функціонує як міра вартості, а тому також, безпосередньо або через своїх замісників, як засіб обігу, є грошима" [1, с. 140]. Подібні визначення знаходимо й у сучасних авторів. Іноді згадують про п'ять класичних функцій грошей (міра вартості, засіб платежу, засіб обігу, засіб накопичення вартості, світові гроші), інколи обмежуються трьома базовими або навіть двома чи однією на кшталт: "...гроші – це специфічний товар, що має властивість обмінюватись на будь-який інший товар, тобто є загальним еквівалентом" [2, с. 13]; "Гроші ... визначаються як щось таке, що здебільшого приймають як платежі за товари чи послуги чи при погашенні боргу" [3, с. 35]; "Гроші – це все те, що приймають в оплату за товари і послуги або для сплати боргів" [4, с. 46].

© Нікітін А. В., 2017

Отже, ставлення теоретиків до грошей суто функціональне. Додатковими критеріями прийнятності певного товару як грошей є: 1) прийнятність більшістю учасників ринку; 2) однорідність, тобто ідентичність двох різних одиниць товару; 3) довговічність; 4) вартісність відносно своєї ваги; 5) подільність [4, с. 47]. Якщо замінити класичний грошовий товар, метали, на паперові гроші, то стає очевидним, що всі функції та властивості металів забезпечуються авторитетом держави або емітентом відповідних знаків (наприклад, у випадку з міжнародними розрахунковими одиницями). Так, паперові гроші обов'язково приймаються до платежу у відповідній країні, з чого випливає решта функцій, виконання яких залежить від обставин, що склалися на відповідному грошовому ринку. Загроза з боку емітента – випустити надмірну кількість грошей і знецінити їх – компенсувалася можливістю заміни їх грошовими сурогатами, тими ж металами, іноземною валютою, але з певними обмеженнями. По-перше, держава може обмежити доступ до повноцінних грошей через законодавчу заборону (адміністративну, кримінальну). По-друге, істотне знецінення національної валюти блокує виконання нею функцій на міжнародному ринку, що в умовах переважно демократичної форми влади в найбільш економічно розвинутих країнах вважається несприятливим сценарієм. Окрім того, цілий ряд країн не може експериментувати з цінністю власних грошей, маючи відповідні зобов'язання перед емітентами більш стабільних валют.

Здається, ми живемо у світі, де функції обігу й міри вартості відіграють переважно класичні паперові гроші (як готівкові, так і безготівкові), що забезпечуються авторитетом та професіоналізмом лідерів глобальних фінансового й валютного ринків. Із певними недоліками таких грошей, пов'язаними зі складністю управління їх кредитною природою, суспільство змирилось. Адже колишні повноцінні гроші у формі коштовних металів і навіть монет із них неспроможні забезпечити навіть кількісно відповідних оборотів на світовому і внутрішніх ринках, швидкі й подільні трансакції, прийнятний рівень трансакційних витрат, мікроплатежі тощо. З появою криптовалют знову постало питання: чи зупинився розвиток форм грошей та чи є класична неповноцінна, але вільно конвертована валюта фіналом їх еволюції? Розглянемо по пунктах.

1. *Виконання криптовалютами функцій засобу платежу.* Якщо повноцінні гроші були засобом платежу через привабливість базового товару, а сучасні банкноти й монети (з їх безготівковим еквівалентом за умови вільного перетікання з однієї форми в іншу) – внаслідок авторитету країни-емітента, то криптовалюти приймаються до платежу в міру бажання економічних суб'єктів. Якщо навіть найслабша валюта – зімбабвійський долар – беззаперечно приймається (повинна прийматися) на всій території Зімбабве, то будь-яка відома криптовалюта не має окресленої території прийняття її як засобу платежу, навіть у країнах, де вона законодавчо дозволена (не заборонена).

2. *Міра вартості.* У К. Маркса цей пункт перший. Не поринаючи в дискусію, зауважимо: немає прикладів визначення ціни товару виключно в криптовалютах. Поки що це скоріше курйоз.

3. *Засіб обігу*. Ця функція виконується в межах першої й другої, а домінування зобов'язань виключно в криптовалюти зазвичай обмежене спеціалізованими майданчиками з торгівлі нею.

4. *Засіб накопичення вартості*. Оскільки протягом останнього року інтерес до криптовалют, а отже, й попит на них зростає в геометричній прогресії, вартість активів, перетворених на криптовалюту, безперечно, підвищується. Однак навіть найзавзятіші апологети визнають, що це відбуватиметься до певного моменту, в ідеалі – до повної заміни криптовалютами звичайних, або фіатних, грошей. Усе ж таки погодимося, що ця функція може виконуватись.

5. *Світові гроші*. З огляду на те, що криптовалюти не прив'язані до конкретної країни, можливість використання їх у міжнародних розрахунках не є проблемою. Між окремими комерційними суб'єктами – безперечно, якщо це не зашкодить їхній репутації, між країнами – досі ще ні й, на нашу думку, ніколи.

Таким чином, основною відмінністю криптовалют від функціоналу фіатних грошей є відсутність законодавчої обов'язковості прийняття їх як засобу платежу. Більше того, вони не відповідають лише одному критерію прийнятності товару як грошей – прийнятність більшістю учасників ринку, котра, очевидно, повинна бути підтримана законодавчо [5]. Відсутність директивної складової є водночас і перевагою криптовалют (не можна адміністративно втрутитись у процес їх випуску), і їх недоліком. Адже уряди вбачають очевидну конкуренцію власним фіатним валютам, що дають змогу активно втручатися в економічні процеси шляхом контрольованої емісії та отримувати емісійний дохід: велике співвідношення державного боргу та ВВП є керованим лише за умови подальшої можливості нарощувати цей борг.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити: якщо теоретично криптовалюти й виконують функції грошей, фактично конкуренція з боку держави не дасть їм стати повноцінними грошима навіть у віддаленій перспективі. Користувачі криптовалют і надалі наражатимуться на високі ризики, пов'язані з легалізацією таких активів та забезпеченням законних трансакцій. З одного боку, відбуватиметься адміністративна протидія, й тим істотніша, чим більшу частину реального грошового обороту буде забрано у фіатних валют. З другого – посиляться конкуренція з боку альтернативних криптовалют (наразі менш розкручених, ніж славнозвісний біткойн, або взагалі нових), котрі за своєю природою нічим не відрізняються від конкурентів, а довіра – категорія непостійна.

Практично ми можемо побачити визнання криптовалют як грошей, фінансових активів, але за сутністю вони залишаються нематеріальним активом, що повноцінно виконуватиме функції грошей лише за певних, доволі стерильних, умов. Також можна прогнозувати, що після задоволення інтересу до криптовалют із повним втягненням у їх оборот усіх зацікавлених настане період рецесії. Професійні спекулянти охолонуть до інструменту, котрий втратить свою фантастичну волатильність, та переключатимуться на щось інше. Так само, як колись вони зрадили ринку спекулятивних цінних паперів доткомів, ринку Fogex та ін. А інвестори залишаться наодинці з нішевими крип-

товалютами й застарілим майнінговим обладнанням. Законодавці можуть прийняти різні норми стосовно криптовалют, але головні рішення – за ключовими гравцями світового ринку.

Список використаних джерел

1. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. Т. 1. *Маркс К., Энгельс Ф. Собрание сочинений*. 2-е изд. Т. 23. М. : Гос. изд-во полит. лит-ры, 1960. 907 с.
2. Гроші та кредит : підручник / М. І. Савлук та ін. Київ : Либідь, 1992. 331 с.
3. Мишкін Ф. С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків / пер. з англ. С. Панчишин, Г. Стеблій, А. Стасишин. Київ : Основи, 1998. 963 с.
4. Габбард Р. Г. Гроші, фінансова система та економіка : підручник / пер. з англ. ; наук. ред. пер. М. Савлук, Д. Олесевич. Київ : КНЕУ, 2004. 889 с.
5. Шапран В. Осторожно, криптоинвестиции: чем чреваты инвестиции в криптовалюту. *Блог Виталия Шапрана на NewsOne*. 2017. 14 ноября. URL: <https://newsone.ua/ru/ostorozhno-kriptoinvesticii-chem-chrevaty-investicii-v-kriptovalyutu/>.

References

1. Marx, K. (1960). Kapital. Kritika politicheskoy e`konomii [Capital. A critique of political economy] (Vol. 1). In K. Marx, F. Engels. *Sobranie sochinenij* [Collected Works] (2nd ed., Vol. 23). Moscow: Gosudarstvennoe izdatel`stvo politicheskoy literatury` [in Russian].
2. Savluk, M. I. et al. (1992). *Hroshi ta kredy`t* [Money and credit]. Ky`yiv: Ly`bid` [in Ukrainian].
3. Mishkin, F. S. (1998). *Ekonomika hroshej, bankivs`koyi spravy` i finansovy`kh ry`nkiv* [The economics of money, banking and financial markets]. Ky`yiv: Osnovy` [in Ukrainian].
4. Hubbard, R. G. (2004). *Hroshi, finansova sy`stema ta ekonomika* [Money, the financial system, and the economy]. Ky`yiv: KNEU [in Ukrainian].
5. Shapran, V. (2017, November 14). Ostorozhno, kriptoinvesticii: chem chrevaty` investicii v kriptovalyutu [Cautiously, crypto-investment: what is fraught with investment in cryptocurrency]. *NewsOne*. Retrieved from <https://newsone.ua/ru/ostorozhno-kriptoinvesticii-chem-chrevaty-investicii-v-kriptovalyutu/> [in Russian].